

stockholms stadsteater

JÖSSES FLICKOR
BEFRIElsen ÄR NÄRA

NÅGRA ORÄDDA KVINNS MED ANKNYTNING TILL PJÄSEN

Elisabeth Tamm

föddes, levde och dog på Fogelstad i Södermanland. Tjugofem år gammal övertog hon fädernegården och blev lantbrukare. Hon bröt radikalt med sin aristokratiska omgivning och samlade arbeterskor och vänsterinriktade kvinnor på sin gård. Hon var Sveriges första kvinnliga kommunalnämndsordförande och en av de fem första kvinnorna i Sveriges riksdag. År 1925 startade hon den kvinnliga medborgarskolan på Fogelstad. År 1940 gav Elisabeth Tamm tillsammans med Elin Wägner ut boken "Fred med jorden" där hon hävdade att kvinnorna omöjligt kunde fortsätta med att passivt se på hur miljön förstördes och jorden exploaterades i vinstsyfte. Redan i början av 1950-talet uttalade sig Elisabeth Tamm kritiskt mot västmakternas behandling av Indokina i Svenska kvinnors vänsterförbunds tidning "Vi kvinnor".

Honorine Hermelin

växte upp på slottet Ulfåsa i Östergötland, men blev tidigt medveten om samhällets orättvisor. Utbildad till lärare undervisade hon vid Brummerska skolan i Stockholm och vid Anna Sandströms högre lärarinneseminarium. Hennes livsverk var den kvinnliga medborgarskolan på Fogelstad, vars rektor hon var från början till slut under cirka trettio års tid. Som pedagog och föreläsare var hon för många elever och åhörare helt oförglömlig. Särskilt under sina föreläsningar om den franska revolutionen trollband hon med sin inlevelse och sitt dramatiska utspel. För Honorine Hermelin har alltid varit och är alljämt samarbetet med oliktankande grupper självklart när det gäller de stora och viktiga frågorna: kampen mot fascism och förtryck, för fred och rättvisa.

Kerstin Hesselgren

blev Sveriges första bostadsinspektris år 1906 och Sveriges första yrkesinspektris år 1912. Hon var den första kvinnan i första kammaren och en av de fem första i Sveriges riksdag, där hon satt till 1944. Under första världskriget organiserade hon olika slag av reservarbeten för kvinnor, bl.a. rovgallring på Fogelstad. Som expert på socialpolitiska frågor deltog hon som sakkunnig i den första internationella arbetarkonferensen i Washington 1919, som expert i Genève 1923 och som delegat för Sverige 1934-36. Sveriges delegat i NF var Kerstin Hesselgren 1933-35, 1937 och 1938. Ensam väddade hon förgäves till NF:s generalförsamling när Mussolini anföll Etiopien år 1936. Kerstin Hesselgren var ordförande i en mängd kommittéer och föreningar, bl.a. i Frisinnade kvinnors riksförbund 1921-30 och i Svenska kvinnors vänsterförbund 1931-46. Hon var en av de ledande i kretsen kring kvinnotidningen Tidevarvet och den kvinnliga medborgarskolan på Fogelstad.

Ada Nilsson

var läkare och livligt engagerad i socialpolitiskt arbete. Som gynekolog gjorde hon en betydelsefull pionjärinsats på sexualhygienens område. Hon ömmade för kvinnors lidanden i sexuella ting och kämpade för att besegra den sexuella okunnigheten och trångsyntheten överhuvudtaget. Hon var en av de ivrigaste bekämparna av den s.k. reglementeringen. Hon verkade för mildare abortlagstiftning, moderskapsskydd och lösdrivarlagens revidering. Tillsammans med läkarkollegan Julia Kinberg-von Sneidern tog hon initiativet till Föreningen frisinnade kvinnor år 1914 under parollen: "Mot krigspsykos, för demokrati och kvinnans likställdhet." I boken "Barrikaden valde oss" har hon berättat om dess tillkomst och fortsatta verksamhet. Ada Nilsson var föreningens ordförande endast tre år, hennes arbete som läkare kom alltid i första hand, men hon tillhörde den ledande kretsen under återstoden av sitt liv. Elin Wägner kallade Ada Nilsson "Den stora slöerskan" på grund av hennes stora generositet, inte bara med pengar och ägodelar, utan också med sig själv, sin hälsa och sina krafter.

Elin Wägner

blev känd genom boken "Norrullsligan" 1908, där hon skildrade flickor på kontor och i butik. I boken "Pennskaftet" 1910 skriver hon om vardagslivet i kvinnliga rösträttskretsar. Hon skildrade i sitt författarskap kvinnors konflikter, lidanden och utveckling mot självständighet och befrielse. På 1940-talet hade hon kommit fram till en övertygelse om hur intimt sammanflätad kvinnans uppgift var med freden; en sak som Elin Wägner kämpat för sedan unga år och med livet på jorden; det klot som manssamhället alltmer höll på att förstöra. Hon var övertygad om att en gång hade funnits ett kvinnostyre, som var ädlare och bättre än det styre som baseras på fadersrätten. Moderlighetens anda borde åter få komma till sin rätt för att krig och miljöförstöring skulle kunna stoppas och fred med och på jorden skulle kunna skapas. Elin Wägner var en av de ledande inom Fogelstadskretsen och en av den radikala kvinnotidningen Tidevarvets redaktörer. En höjdpunkt nådde Elin Wägners pacifistiska kamp med "Kvinnornas vapenlösa uppror mot kriget" år 1935.

Andrea Andreen

var läkare och specialist på diabetessjukdomar. Betydelsefulla sociala insatser gjorde hon genom sina föreläsningar i sexualhygien. Hon var med i 1935 års befolkningskommission och under åren 1938-41 ordförande i mödrahjälpnsnämnden i Stockholm. Andrea Andreen var tidigt engagerad i kvinnorörelsen och medlem i Frisinnade kvinnors riksförbund, sedermera Svenska kvinnors vänsterförbund, vars ordförande hon var 1946-64. Genom kontakten och vänskapen med Elin Wägner blev hon radikalpacifist. År 1946 verkade hon för att SKV skulle bli medlem i Kvinnornas demokratiska världsförbund bildat i Paris 1945. Eftersom KDV betraktades som en kommunistisk organisation kostade detta initiativ Andrea Andreen hennes medlemskap i det socialdemokratiska partiet och betydde slutet på hennes politiska karriär. Inom KDV var Andrea Andreen synnerligen aktiv och representerade förbundet på konferenser över hela världen. År 1953 fick hon Lenins fredspris.

Sigrid Ekendahl

växte upp i ett småbrukarhem i Västmanland, genomgick sexårig folkskola och började förvarvsarbete vid 14 års ålder. De första åren arbetade hon som ålderdomshemsbiträde, senare som köksbiträde på restaurang. Sigrid Ekendahl kom till Stockholm när hon var 20 år gammal och fick anställning som servitris. År 1937 valdes hon till ombudsman för kafépersonalen av de fackliga kamraterna, och det var hon i tio år framåt. Hon var ombudsman i LO och blev ordförande i LO:s nybildade kvinnoråd. Den politiska banan började 1938 då Sigrid Ekendahl valdes in i Stockholms stadsfullmäktige. Där satt hon till 1941. Sedan blev hon invald i riksdagens andra kammare, och satt där till 1968. I egenkap av riksdagsman var hon representant i Nordiska rådet 1958-68. År 1963 blev hon ordförande i FFI:s kvinnokommitté, efter att ha varit ledamot i 18 år. Hon deltog också vid de centrala förhandlingarna mellan LO och SAF 1958-64.

Alva Myrdal

drog under trettio- och fyrtiotalen upp diskussionen om och arbetade aktivt för en familjepolitik som byggde på samhälleligt ansvar för barnen, köns jämställdhet på arbetsmarknaden och kollektivt boende. Hon har också aktivt arbetat för att höja den kvinnliga representationen i riksdagen genom de s.k. kvinnolistorna 1936 och 1938. Tillsammans med sin man, Gunnar Myrdal, publicerade de "Kris i befolkningsfrågan" 1935.

Inga Thorsson

mobiliserade under sin tid som ordförande för socialdemokratiska kvinnoförbundet kvinnorna mot svenskt atomvapen. Högern och de övriga borgerliga partierna pratade om hotande rysk invasion och den socialdemokratiska partiledningen låg lågt. Efter långt och segt arbete vann atombombsmotståndarna kampen.

Dolores Ibarruri "La Pasionaria"

blev socialist redan i tjuogoårsåldern och invaldes i spanska kommunistpartiets centralkommitté år 1930. Därefter kämpade hon bl.a. för att få vänsterinriktade politiska fångar frisläppta. Den 18 juli 1936 när det första skottet i inbördeskriget hade avfyrats eggade hon massorna till motstånd med orden: "Det är bättre att dö stående, än att leva på knä!" Från början till slut var Dolores Ibarruri det spanska inbördeskrigets ledande propagandist. "La Pasionaria" lever sedan 1939 i Sovjetunionen, dit hon tog sig efter att den spanska republiken fallit samman. Hon besökte Sverige i september 1947, då Kvinnornas Demokratiska Världsförbund hade sitt möte i Stockholm, arrangerat av Svenska kvinnors vänsterförbund.

Alexandra Kollontay

föddes i Petersburg av välbärgade föräldrar, men hennes liv förändrades radikalt, när hon tjugofyra år gammal fick se hur arbetarna levde. Lenins revolutionära rörelse blev svaret på hennes frågor. Arbetarkvinnans sak blev hennes. Hon skrev boken "Kvinnofrågans sociala grundvalar" närmast mot den borgerliga kvinnorörelsen. Alexandra Kollontay hävdade även en arbetarklassens egen moral med en aktiv, medveten kvinna som likaberättigad medlem av gemenskapen och kollektivt ansvar för barnen. Vid revolutionen 1917 blev Alexandra Kollontay chef för folkkommissariatet för den sociala välfärden. Den massrörelse för att få kvinnorna med i uppbyggnadsarbetet, som hon hjälpte till att leda, fick en enorm betydelse. År 1922 blev Alexandra Kollontay världens första kvinnliga diplomat. År 1930 blev hon envoyé och 1943 utnämnd till ambassadör i Stockholm, som hon lämnade 1945.

Elise Ottesen-Jensen

ägnade hela sitt liv åt sexualupplysning och familjeplanering. Under en tid då preventivmedel var förbjudna, kvinnor dog i barnsängar och onani var syndigt, reste hon runt i byarna och samlade män och kvinnor till möten. Talade om det som var omgivet av hyssj och fördomar, satte in pessar på kvinnor och delade ut kondomer till män. Det var också hon som tog initiativet till Riksförbundet för sexuell upplysning, RFSU. Mot slutet av sitt liv var Elise Ottesen-Jensen ganska bekymrad över att den folk-rörelse hon varit med om att bygga upp i dag lanserar knotttriga kondomer och blivit mer kommersiell än upplysande. "Jag drömmer om den dag då alla barn är välkomna, alla män och kvinnor jämlika och sexualiteten ett uttryck för innerlighet, njutning och ömhet."

Moa Martinsson

växte upp i fabriksmiljö i Norrköping. Redan som trettonåring började hon arbeta och utbildade sig till kallskänka. Som gift slog hon sig ner i ett torp i Sorunda. Där bodde hon till sin död. Hennes erfarenheter av industri- och jordproletärernas umbärande ledde henne tidigt till aktivt politiskt arbete som radikal syndikalist. Hon medarbetade i tidningarna Brand och Arbetaren. På den kvinnliga medborgarskolan på Fogelstad upplevde Moa Martinsson en vändpunkt i sitt liv. Hon, den fattiga arbetarkvinnan, erfor att resurser lösgjordes i hennes innersta. År 1933 gjorde Moa Martinsson en uppmärksam debut med boken "Kvinnor och äppelträd". I sina böcker skildrade hon samhällets missförhållanden och sina egna skakande upplevelser både fantasifullt och med en aggressiv indignation.

Barbro Alving "Bang"

är en framgångsrik journalist i manssamhället som i tidningsvärlden lyckats skaffa sig en position som normalt bara tillkommer män. Under spanska inbördeskriget var hon på plats, under andra världskriget befann hon sig vid de olika fronterna. Bangs journalistiska hunger har även omfattat en mängd kungareportage. Bang har hela tiden varit radikalpacifist och också dragit konsekvenserna av sina åsikter. När Herbert Tingsten via DN pläderade för svensk atombomb sa Bang upp sig och gick till Veckojournalen. När Bang som redaktör för insändarsidan stödde Vietnam råkade hon i konflikt med ledningen och lämnade Veckojournalen. Om man ska spekulera i varför Bang med barn och allt lyckats klara sig i denna hårda bransch kan man vid sidan av en stor målmedvetenhet peka på att hon haft samma typ av markservice i hemmet, som männen brukar ha.

Siri Derkert

gjorde revolt mot undervisningen vid konstakademien i Stockholm där hon började studera 1912. Efter tre terminer for hon till Paris och studerade bl.a. Picasso. Siri Derkert har experimenterat mycket i sin konst både tekniskt och kompositionsmissigt. Vid en ålder då människor vanligen går i pension började Siri Derkert en ny konststart. Hon arbetade i blästrad betong. Dessa hennes senaste konstverk kan beses i Östermalms tunnelbanestation, där hon bl.a. har dekorerat väggarna med namn och ansikten ur Fogelstadkretsen där hon var en av de radikalaste och färgstarkaste personligheterna. Både i sin konst och i sitt liv visade Siri Derkert ett starkt socialt patos. Vid Sverigehuset har hon uttryckt sin avsky för krig och atomvapen i ett konstverk. Hennes glödande revolutionära inställning i kvinnofrågan höll sig livet ut.

Birgit Cullberg

tog sig an dansen som uttrycksform för sina idéer på 30-talet. Efter fyra år hos Kurt Jooss började hon sin karriär som dansös och koreograf. Från honom fick hon inspiration till dramatiska baletter som byggdes upp kring ett politiskt-litterärt innehåll. Under och efter kriget skapade hon många baletter med brännbart politiskt stoff såsom "Kulturpropaganda", en Hitler-parodi, och "Främlingen". Från och med "Fröken Julie" 1950 började hon komponera baletter om de stora tragiska kvinnogestalterna som "Medea", "Mänrenen", "Kvinnan vid havet", "Salome" och "Fedra".

KLARATEATERN

Scenen

FORÄLDRARNA

är ett grupparbete av Lilla Klara-gruppen (Lena Söderblom, Gösta Bredefeldt, Suzanne Osten, Lars Hansson, Annicka Kronberg, Jan Erik Lindkvist, Rolf Björkholm och Kenneth Gustavsson — står som författare). Efter mellanstadiepjäsen Bellman, Blomman, Baby och Bruden på Klarateatern 1972 uppstod ett behov hos publiken — barnen — att få reda på mer om föräldrarna, om vuxenvärlden i en uppföljande pjäs. Gruppen sökte upp sin publik på nytt ute i skolorna för att kartlägga intresset och frågeställningarna som rörde vuxenvärlden. Svaret blev denna pjäs, som lika mycket handlar om hur barnen ser på föräldrarna, som hur de ser på barnen. Regi: Suzanne Osten.

KÄRLEKSFÖRESTÄLLNINGEN

av Margareta Garpe och Suzanne Osten är en pjäs om vår längtan efter kärlek och hur kärleksindustrin utnyttjar våra verkliga behov. Efter en intervjuperiod, där representanter för herr- och damtidningsbranschen och de tilltänkta läsarna — kvinnor och män i olika åldrar — tillfrågats om sin syn på kärlek och pornografi, tillkom Kärleksföreställningen, som först spelades i Stockholms förorter och sedan på Klarateatern. Suzanne Osten har regisserat.

BRÖLLOPSFESTEN

är Arnold Weskers senaste pjäs, som bygger på Dostojevskij-novellen "En ful historia". Denna historia handlar om en hög tjänsteman, som hamnar på en bröllopsfest hos en av sina underlydande. Wesker låter samma historia utspelas i dagens England och huvudfiguren har här blivit en skofabrikör med — i eget tycke — avancerade företagsdemokratiska idéer. Dessa idéer sätts på prov, då fabrikören råkar komma till en bröllopsfest hos två av sina anställda. Det uppstår en social kollision med farsartade och brutala situationer som följd. Regi: Gun Arvidsson.

Fojajén

ENSAMHETSGUMMAN OCH SMÅFOLKET

"Signe bor med sitt småfolk under golvet i sin stuga i Hälsingland, och när jag träffade henne första gången var hon liten och rädd, inte större än min hand. Så jag tog hand om henne. När vi kom till hennes stuga var det min tur att bli liten och rädd, men då tog Signe och jag hand om varandra hela dagen och hela natten tills staden vaknade, och alla dom som inte tror på småfolk började rusa omkring och vara rädda för varandra i stället för rädda om varandra. Var rädda om er!" tycker Staffan Westberg. Hans nya barnpjäs i Klaras foajé handlar om ensamhetsgumman Signe Badaska Lundell och hennes småfolk.

Uppsökande verksamhet

STOLTA STAD

"Du är den bästa huvudstad vi har ..." sjunger vi i vårt program STOLTA STAD. Det är en kabaré om Stockholm med sång, dragspelsmusik, sketcher, skämt och en del allvar. STOLTA STAD... orden känner ni igen i Bellmans epistel nr 33, och i den här kabarén presenterar vi några gamla och flera nya melodier om Stockholm med Björn Barlach som huvudförfattare. Regi: Lars Edström.

QVIST

Qvist är en gammal folkpensionär, som blickar tillbaka på sitt livs stolpar ända tills han står som en liten pojke på skolavslutningen och sjunger "Den blomstertid nu kommer..." Qvist har skrivits av Alf Henriksson.

Foto: André Lafolie Programansvarig: Birgitta Sjögren

Programredaktion: P. G. Engel, Margareta Garpe, Hjärdis Levin, Birgitta Sjögren och Anne Wollter

Stockholms stadsteater 1974-75

Teaterchef: Vivica Bandler

Masterprint Stockholm 1974